

Rozwój kompetencji społecznych i świadomości obywatelskiej u młodego pokolenia

na wybranych przykładach z województwa warmińsko-mazurskiego

05.08.2022 r.

Andrzej Sekita

1. Wprowadzenie

Jednym z niezbędnych elementów składających się na funkcjonowanie demokratycznego państwa prawa jest istnienie społeczeństwa obywatelskiego. To dzięki niemu kraj postrzegany jest jako silne, stabilne i przyjazne państwo dla obywateli. Społeczeństwo obywatelskie charakteryzuje się wielością form aktywności poszczególnych grup społecznych, w tym także młodzieży. Aktywność owa nie jest inspirowana przez władzę centralną, a przez inicjatywę oddolną. Może przybierać różne formy: podejmowanie pracy społecznej na rzecz innych, swojego środowiska, osiedla, wsi czy miasta. Można wskazać także bardziej sformalizowane działania w organizacjach pozarządowych, takich jak fundacje i stowarzyszenia. Jest bardzo ważne, aby młodzi ludzie brali aktywny udział w działaniach obywatelskich, co da w przyszłości impuls do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Polacy po przemianach społeczno-politycznych w 1989 roku odzyskali wolność polityczną. Wiąże się to także z przyznaniem w Konstytucji RP szerokiej gamy praw osobistych, politycznych, ekonomicznych czy socjalnych. Istotą prawidłowo działającego społeczeństwa obywatelskiego jest wiedza na temat praw przysługujących także młodej części społeczeństwa.

2. Kształtowanie postaw obywatelskich w ramach systemu edukacji - wyzwania systemowe

Wiedzę na temat swoich praw młodzi ludzie mogą czerpać między innymi z **Konwencji o Prawach Dziecka**, która została uchwalona w 1989 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych i ratyfikowana przez Polskę w 1991 roku. Artykuł 42 tego dokumentu stanowi, że "Strony zobowiązują się

do szerzenia informacji o zasadach i postanowieniach Konwencji i to zarówno wśród dorosłych jak i dzieci, wykorzystując do tego celu będące w ich dyspozycji środki." Obowiązujący w Polsce system prawny szczegółowo określa prawa dziecka, **w tym także prawo dziecka do informacji i do poznania własnych praw.**

Ważnym aktem prawnym, który nawiązuje do kwestii praw człowieka jest ustawa zasadnicza- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.** Już w **preambule** Konstytucji RP jest odniesienie do praw człowieka i obywatela- „świadomi potrzeby współpracy ze wszystkimi krajami dla dobra Rodziny Ludzkiej, pomni gorzkich doświadczeń z czasów, gdy podstawowe wolności i prawa człowieka były w naszej Ojczyźnie łamane, pragnąc na zawsze zagwarantować prawa obywatelskie, a działaniu instytucji publicznych zapewnić rzetelność i sprawność, w poczuciu odpowiedzialności przed Bogiem lub przed własnym sumieniem, ustanawiamy Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej jako prawa podstawowe dla państwa...”

Natomiast rozdział II **ustawy zasadniczej** jest w całości poświęcony wolnościom, prawom i obowiązkom człowieka i obywatela. Prawami dzieci i młodzieży w Polsce zajmuje się między innymi Rzecznik Praw Dziecka, powoływany przez Sejm za zgodą Senatu. Kompetencje i pozycję ustrojową Rzecznika Praw Dziecka reguluje ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka. Zmiana sposobu uświadamiania dzieci i młodzieży o ich prawach jest niemożliwa bez sprawnego i nowoczesnego systemu edukacji. W podstawie programowej szkoły podstawowej z przedmiotu wiedza o społeczeństwie figurują zapisy, które określają cele kształcenia i wymagania ogólne w tym zakresie. Wynikają one z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r.¹ Możemy w tym zakresie wyróżnić następujące umiejętności:

Wiedza i rozumienie: uczeń wyjaśnia podstawowe prawidłowości życia społecznego, w tym funkcjonowania grup społecznych oraz społeczności lokalnej i regionalnej oraz wspólnoty etnicznej i państwowej, uzasadnia znaczenie procedur demokratycznych i stosuje je w życiu szkoły oraz grup, w których uczestniczy, wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej, ma podstawową wiedzę na temat praw człowieka, środków masowego przekazu oraz wybranych spraw międzynarodowych.

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 poz. 356 z zm.)

Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów:

- przedstawia własne prawa i obowiązki,
- rozpoznaje przypadki łamania praw w swoim otoczeniu, argumentuje zasadność postaw obywatelskich – m.in. odpowiedzialności, troski o dobro wspólne i tolerancji.

Komunikowanie i współdziałanie:

- wykazuje konieczność współdziałania w życiu społecznym i wyjaśnia istotę samorządności,

Prawa człowieka:

- uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych;
- wyjaśnia, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka; analizuje sformułowania preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;
- wykazuje różnice między prawami a wolnościami człowieka; wymienia prawa i wolności osobiste zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- wymienia prawa dzieci i analizuje przepisy Konwencji o prawach dziecka;
- podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka; przedstawia cele działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci;
- wymienia prawa i wolności polityczne zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- wykazuje, że dzięki nim człowiek może mieć wpływ na życie publiczne;
- wykazuje, że prawa człowieka muszą być chronione;
- wyjaśnia rolę Rzecznika Praw Obywatelskich i podaje przykłady jego działań;
- przedstawia przykłady działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka;
- uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości.

W powyższych zapisach mowa o teorii w nauczaniu o prawach i wolnościach człowieka. Aby dzieci i młodzież wyniosły coś wartościowego z tej podstawy programowej, konieczne jest **praktyczne działanie młodzieży** w swoim środowisku lokalnym oraz poczucie tego, że mają realny wpływ na sprawy miejscowości, w której młody człowiek mieszka.

Od 1 września 2022 roku nowy przedmiot historia i teraźniejszość zastąpi wiedzę o społeczeństwie w zakresie podstawowym w klasach pierwszych liceów ogólnokształcących, techników oraz szkół branżowych pierwszego stopnia. Analizując podstawę programową przedstawioną przez Ministerstwo Edukacji i Nauki należy krytycznie spojrzeć na zapisy w owej podstawie dotyczące kwestii

społeczeństwa obywatelskiego. Pominęto bowiem wiele kwestii związanych z tym zagadnieniem. Jednym z głównych zadań wiedzy o społeczeństwie było pokazanie młodzieży, jak działa współczesna demokracja, kształtowanie prawidłowej świadomości obywatelskiej, funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w środowisku lokalnym.

Nauczanie wiedzy o społeczeństwie nie może być oderwane od działań praktycznych. Ważnym elementem nauki jest nie tylko teoretyczna wiedza czerpana z podręcznika, ale także spotkanie w klasach na przykład z przedstawicielami samorządu przy omawianiu istotnych kwestii lokalnych czy spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Takich propozycji nie ma w nowej podstawie programowej.

Przy omawianiu migracji i kwestii demografii w Polsce i we współczesnym świecie pominęto ważną definicję uchodźcy. Brakuje również tematów związanych ze zmianami klimatycznymi, działalnością Rzecznika Praw Obywatelskich czy ogólnie demokratycznego państwa prawnego i społeczeństwa obywatelskiego, którego nie będziemy mieli, jeśli dzieci i młodzież nie będzie w szkole uczyć się o tych zagadnieniach.

3. Przykłady realizacji praktycznych projektów z zakresu kształtowania postaw obywatelskich

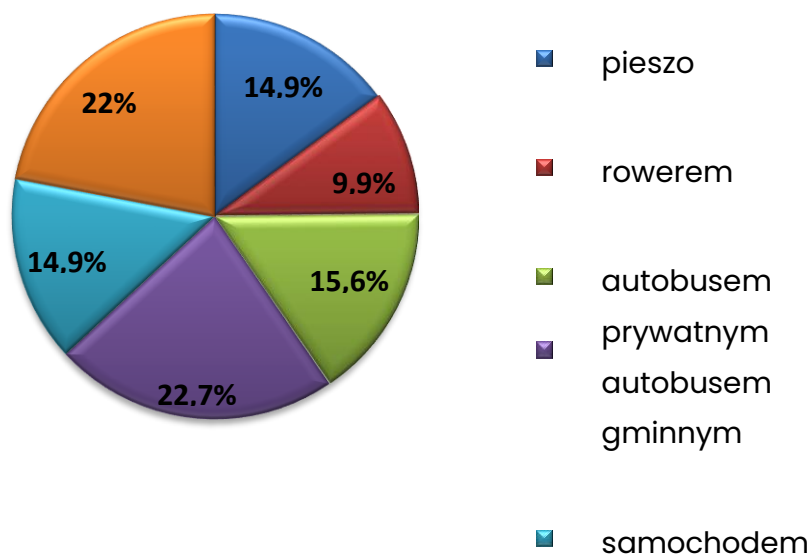
Młodzieżowa Rada Gminy Olsztynek w powiecie olsztyńskim w 2019 r. zajęła się ważnym, sygnalizowanym przez młodzież problemem związanym z dojazdem uczniów szkół ponadpodstawowych do placówek. Przeprowadzono ankietę i zebrano dane w tym zakresie. Ankietowanych poproszono o podanie miejscowości, z której dojeżdżają. Z gminy Olsztynek dojeżdża 83 uczniów, z kolei z gmin ościennych i Olsztyna 30 uczniów.

Do głównych problemów, jakie wskazywali uczniowie należy zaliczyć: brak połączeń autobusowych, mała liczba kursów autobusów, nieodpowiednie godziny kursowania autobusów, szczególnie po zajęciach lekcyjnych. Zadano następujące pytania:

- Czy masz problemy z dojazdem do szkoły- „nie” odpowiedziało 47,1 %, zaś „tak” 52,9 %.
- Czym dojeżdżasz do szkoły? Pojawiały się odpowiedzi: pieszo, rowerem, autobusem prywatnym, autobusem gminnym oraz samochodem. Odpowiedzi były niezbędne do prawidłowego zdiagnozowania sytuacji

związanej z dojazdem do placówki. Blisko 53% ankietowanych ma problem z dojazdem do szkoły.²

Zazwyczaj dostaje się do szkoły:

Podsumowanie badań zostało przekazane lokalnym władzom i omówione podczas prac jednej z komisji Rady Miejskiej w Olsztynku. Dzięki wsparciu radnych, prośbach rodziców oraz działaniu Młodzieżowej Rady Miasta uruchomiono dodatkowe kursy autobusu. Wskazanie konkretnego problemu i przeprowadzenie diagnozy z nim związanej jest doskonałym przykładem działania społeczeństwa obywatelskiego i praktycznej działalności Młodzieżowej Rady Miasta, która zajmuje się problemem w środowisku lokalnym.

Przykładem działania Młodzieżowej Rady Miasta jest również Elbląg, gdzie Rada realizowała dwa ciekawe projekty. Pierwszy z nich polegał na odwiedzaniu przez młodzież innych młodzieżowych rad miejskich w Polsce. Przedstawiciele Elbląga byli m.in. w Olsztynku, Iławie, Gdyni czy Dzierżgoniu. Dzięki temu mogą wykorzystać dobre praktyki, które przenoszą na własne pole działalności. Jest to bardzo dobry sposób na wymianę doświadczeń.

² Młodzieżowa Rada Miasta w Olsztynku. Badanie: „Wyniki badania ankietowego dotyczącego problemów z dojazdem do szkoły, przeprowadzonego wśród uczniów Zespołu Szkół im. K. C. Mrongowiusza w Olsztynku”, 2019 r. (<https://robertwaraksa.pl/wp-content/uploads/2020/06/Badanie-ankietowe-problem-z-dojazdem-do-szko%C5%82y.pdf>)

Natomiast drugie działanie to projekt realizowany przez Stowarzyszenie Gmin Euroregionu Bałtyk, które nieodpłatnie udostępniło lokal dla Młodzieżowej Rady Miasta w Ratuszu Staromiejskim w Elblągu. Był to projekt szkolenia młodych liderów. Brali w nim udział uczestnicy ze Szwecji, Litwy, Danii i Polski.

Współpraca Młodzieżowej Rady Miasta w Elblągu ze Stowarzyszeniem Gmin Euroregionu Bałtyk jest kontynuowana. W czerwcu 2022 r. odbyło się spotkanie Forum Dialogu Młodego Pokolenia z udziałem Młodzieżowych Rad Miast Elbląga, Dzierżonia, Malborka oraz Nowego Miasta Lubawskiego. Młodzi radni rozmawiali o przedsiębiorczości społecznej młodzieży. W dyskusji wymieniono się doświadczeniami, mówiono o możliwości poszerzenia działań w obszarze przedsiębiorczości. Poza tym uczestnicy brali udział w warsztatach praktycznych pokazujących podejście innowacyjne w omawianym temacie. Odbyła się także dyskusja na temat potrzeb młodzieży w swoim środowisku lokalnym, aktywności społecznej oraz nowych kierunków aktywnych działań.

Jeśli chodzi o istnienie Młodzieżowych Rad Miasta warto podkreślić konieczność angażowania w pracę Rad najstarszych klas szkół podstawowych. To bardzo ważne, ponieważ w gminach wiejskich, gdzie brak jest szkoły średniej, młodzież kończąc szkołę podstawową albo nagle urywa kontakt ze wspólnotą samorządową albo dzieje się to stopniowo. Przekazanie pewnego rodzaju sprawczości już na tym etapie młodzieży pozwoliłoby zaangażować ją w życie gminy i spowolnić wciąż rosnący odpływ młodych ludzi do większych ośrodków miejskich. Analizując sytuację w gminach wiejskich w powiecie ostródzkim, których jest pięć, takiej Rady nie ma. Mowa tu o gminach: Dąbrówno, Grunwald, Łukta, Małdyty oraz gmina wiejska Ostróda. Należałoby podjąć działania mające na celu powołanie rad. W koordynację tych działań mógłby się włączyć nauczyciele danych placówek lub radni danego szczebla samorządu. Ważną kwestią jest włączenie się samorządów szkolnych oraz nauczycieli w szkołach na rzecz szerzenia wiedzy nie tylko w teorii ale i praktyce. W pracach młodzieżowych rad powinien również obok opiekuna merytorycznego z ramienia samorządu uczestniczyć nauczyciel. Aspekt wychowawczy i pedagogiczny jest tutaj niemniej ważny, więc nauczyciela nie powinno tam zabraknąć.

Powyższe wybrane przykłady działań pokazują, w jaki sposób młodzieżowe rady miast mogą wpływać pozytywnie na rozwój kompetencji społecznych młodych ludzi. Oferując młodzieży ściślejszy związek z daną miejscowością czy gminą tworzymy szanse na lepszą przyszłość, w której młodzi ludzie nie dokonają emigracji wewnętrznej czy zewnętrznej, lecz pozostaną w swoich rodzinnych stronach, co do

których mają przekonanie, iż mogą mieć realny wpływ na to, co się tam dzieje w sferze publicznej. Ta sprawczość jest ważna już na wstępnym etapie rozbudzania potrzeb obywatelskich, gdyż spóźniona może nie dać żadnego skutku. Szczególnie zainteresowane tymi działaniami powinny być małe samorządy, które od początku transformacji społecznej mierzą się z coraz większym problemem starzenia się społeczeństwa.

W zakresie wzrostu świadomości obywatelskiej u dzieci i młodzieży warto rozwijać skalę funkcjonowania **młodzieżowych rad gmin i miast**. Zgodnie z regulacją ustawową i statutami dad działają one w ścisłej współpracy z przedstawicielami samorządu terytorialnego. Celami rad jest promowanie idei samorządności, kształtowanie postaw obywatelskich, aktywne angażowanie młodzieży do życia społecznego w danej gminie, działanie na rzecz obrony praw młodych. W każdej gminie **powinna być uchwalona ordynacja wyborcza** do młodzieżowej rady, która określa zasady wyboru oraz to, kto ma czynne i bierne prawo wyborcze.

Praktycznym działaniem w szkołach powinno być tworzenie **projektów edukacyjnych** realizowanych w ramach zajęć z wiedzy o społeczeństwie lub historii i teraźniejszości, w przypadku wejścia tego przedmiotu do podstawy programowej. Projekty te miałyby być związane z potrzebami danej społeczności lokalnej. Młodzi ludzie po rozpoznaniu potrzeb mogliby, chociażby w formie petycji zwrócić się do wójta, burmistrza czy radnych rady miejskiej.

Takim przykładowym działaniem może być zorganizowanie w placówce prawyborów, które odbyły się w październiku 2019 r. w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Miłakowie. Uczniowie otrzymali karty do głosowania. Przed głosowaniem wyjaśniono młodzieży zasady przeprowadzenia demokratycznych wyborów. Zorganizowano miejsce do głosowania z urną wyborczą. Powołana została komisja złożona z uczniów, która liczyła głosy. Każdy z uczestników akcji podczas aktu głosowania musiał okazać komisji legitymację potwierdzającą tożsamość. W szkole miała miejsce kampania wyborcza, która prezentowała konkretne partie polityczne i ich programy. Młodzież samodzielnie wykonywała plakaty promujące potrzebę głosowania. Członkowie komisji po podliczeniu głosów podali do wiadomości publicznej na terenie placówki oficjalne wyniki prawyborów.

Ważnym elementem tej formy pracy jest to, aby młodzież oraz szkolny koordynator-nauczyciel zachowywali bezstronność polityczną. Chodzi tu o wzięcie udziału w akcji i pokazanie, że ma się wpływ na wybór ludzi, którzy sprawują władzę na poszczególnych szczeblach decyzyjnych, począwszy od samorządu terytorialnego, parlamentu, kończąc na Prezydencie RP.

Uczniowie w ten sposób nabywają wiedzę o procedurach i znaczeniu demokratycznych wyborów. Jest to także propagowanie wzięcia udziału w wyborach, kiedy nabędzie się czynne i bierne prawo wyborcze, co może zwiększyć w przyszłości frekwencję w wyborach w Polsce. Uczniowie powinni przy tej okazji poznać także konkretnych kandydatów, którzy startują nie tylko w wyborach samorządowych ale i parlamentarnych oraz prezydenckich.

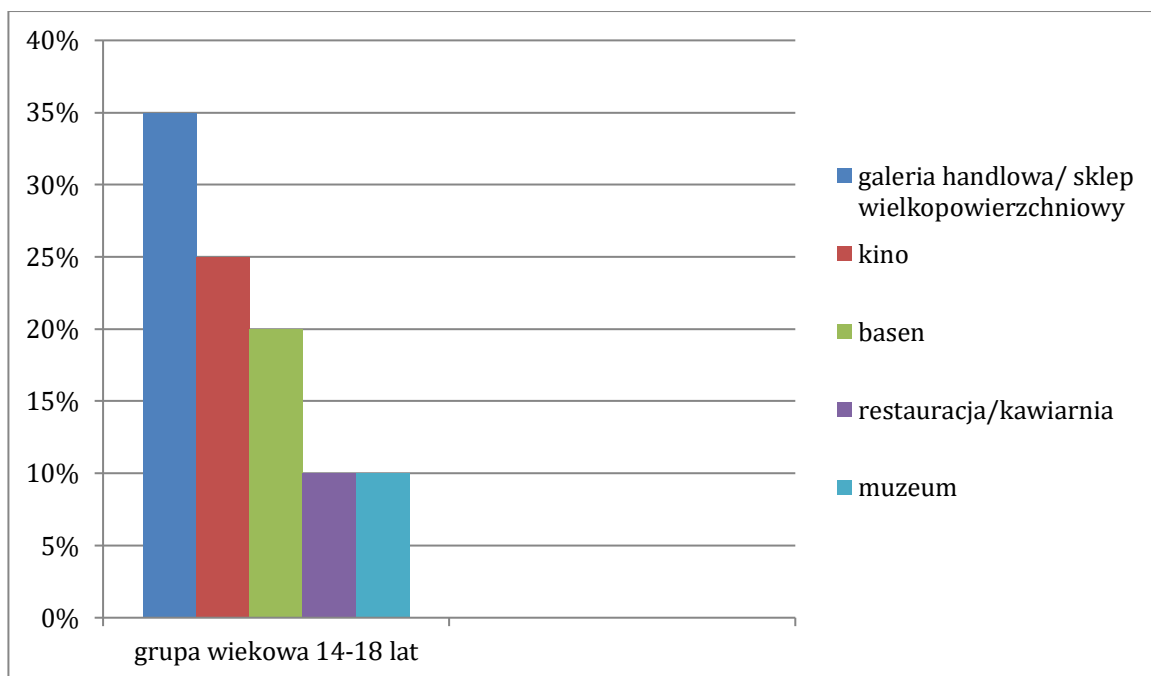
Prawybory powinny być poprzedzone debatą, w której uczestnicy wymieniają się poglądami. Aby debata przebiegała w merytoryczny sposób, jej uczestnicy muszą się do niej odpowiednio przygotować. Polega to na przeanalizowaniu programów wyborczych, możliwości ich realnego spełnienia, zapoznania się z konkretnymi kandydatami w danym okręgu wyborczym.

W trakcie debaty ważna jest postać moderatora, który będzie w odpowiedzialny sposób prowadził dyskusję, udzielając w równomierny sposób głosu każdej ze stron. W spotkaniu powinna uczestniczyć także publiczność złożona z pozostałych uczniów klas, które nie są stroną w debacie. Warto przeznaczyć także czas na wysłuchanie głosu publiczności oraz odniesienie się do jej argumentów. Ostatnim elementem debaty jest podsumowanie dyskusji, w której brała udział młodzież danej placówki. Nie mniej ważny jest także element pedagogiczny. Młodzież poprzez udział w tej formie dyskusji uczy się doboru argumentacji, używania odpowiedniego języka, poszerza swoje horyzonty myślowe, uczy się tolerancji, poszanowania odmiennych poglądów.

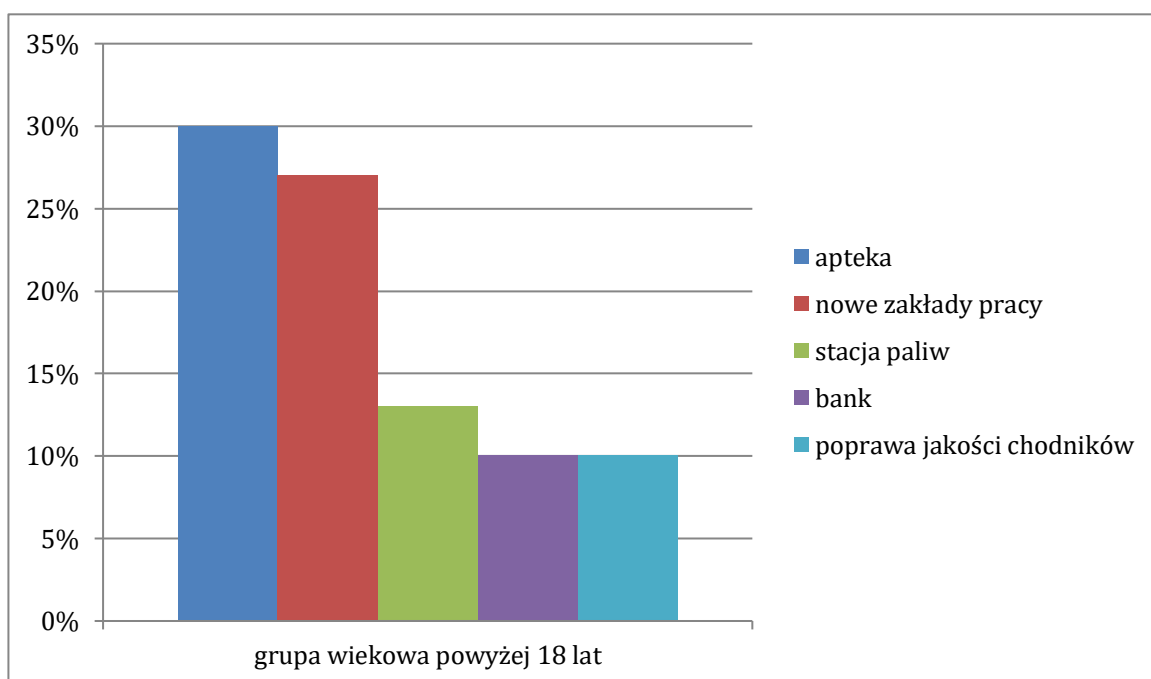
Innym elementem kształtującym postawę świadomości obywatelskiej w środowisku lokalnym jest rozpoznawanie potrzeb lokalnej społeczności. Przykładem projektu edukacyjnego w tym obszarze jest działanie zrealizowane w grudniu 2021 r. Przez uczniów klasy VIII w ZSP im. Jana Pawła II w Miłakowie. Zapytano 200 osób o lokalne potrzeby. Młodzież w celu zebrania danych musiała skontaktować się z mieszkańcami swojej miejscowości. Zapytano osoby w wieku od 14 do 18 lat oraz osoby powyżej 18 roku życia, jakie są ich najważniejsze potrzeby w miejscu zamieszkania. Młodzież zebrała i opracowała dane.

Odpowiedzi mieszkańców pierwszej grupy: 35 %- galeria handlowa/sklep wielkopowierzchniowy, 25 %- kino, 20 %- basen , 10 %- restauracja, kawiarnia, 10 %- muzeum.

Odpowiedzi mieszkańców drugiej grupy wiekowej: 30 %- apteka, 27 %- więcej zakładów pracy na terenie gminy, 13 %- stacja paliw, 10- % bank , 10 %- poprawa jakości chodników.

Źródło: projekt edukacyjny uczniów ZSP im. Jana Pawła II w Miłakowie, grudzień 2021 r.

Powyższe dane posłużyły do stworzenia przez uczniów petycji do władz lokalnych w sprawie odpowiedzi na lokalne potrzeby społeczności. Po napisaniu petycji młodzież angażuje się w zebranie pod nią podpisów, co nadaje

dokumentowi większą rangę. Pokazuje także bezpośrednio zaangażowanie w lokalne sprawy młodego pokolenia. Dużą rolę powinien sprawować tu nauczyciel, który wskaże, jak prawidłowo taką petycję napisać i gdzie ją złożyć.

Ważnym elementem w funkcjonowaniu gmin są także **budżety obywatelskie**. Warto, by młodzi ludzie mogli składać swoje propozycje do młodzieżowego budżetu obywatelskiego. Zadaniem takiego budżetu powinno być wspieranie inicjatyw młodego pokolenia, które będą realizowane na rzecz społeczności lokalnej.

Propozycje do budżetu obywatelskiego złożyła w 2022 r. młodzieżowa Rada Miasta w Elblągu. Ujmują one istotne potrzeby, jakie zauważają młodzieżowi radni, a są wśród nich: zorganizowanie festiwalu Dzieci i Młodzieży, rewitalizacja pomnika Schichau, zbudowanie sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulicy Metalowców z ulicą Królewiecką, wybudowanie nowego chodnika na ulicy Żeglarskiej oraz remont parkingu na ulicy Malborskiej. Młodzieżowi radni zachęcają jednocześnie do głosowania na wybraną pozycję.

Wspomniana wcześniej Młodzieżowa Rada Miasta w Olsztynku podjęła działania promujące głosowanie na dany projekt zaproponowany w ramach budżetu obywatelskiego. W 2022 r. w głosowaniu na projekty zakwalifikowane do olsztyneckiego budżetu obywatelskiego łącznie oddano 2165 głosów. Dwa projekty mieszczą się w puli środków Olsztyneckiego Budżetu Obywatelskiego. Są to: „Od świadomego przedszkolaka do bezpiecznego strażaka!”, oszacowany na kwotę 150 tys. zł oraz „Budowa szlaku pieszo–rowerowego w Parku Miejskim w Olsztynku” oszacowany na kwotę 150 tys. zł. Niewątpliwie promowanie oddania głosów na pomysły budżetu obywatelskiego przez Młodzieżową Radę Miasta miało wpływ na realną ilość oddanych głosów.

4. Rekomendacje:

1. W młodzieżowych radach miast wskazane jest położenie nacisku na ich działalność nie tylko tam, gdzie są szkoły średnie, ale także tam, gdzie istnieją tylko szkoły podstawowe, np. w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich. W tych gminach młodzieżowe rady gmin mogłyby składać się z uczniów najstarszych klas szkół podstawowych lub ich absolwentów, którzy nie wyjeżdżają na stałe do większego ośrodka miejskiego, lecz tylko dojeżdżają tam do szkoły średniej. Współdziałanie absolwentów z najstarszym rocznikiem szkół podstawowych może w bardzo pozytywny sposób wpłynąć na kontynuowanie działań podjętych w zakresie aktywności obywatelskiej w danej miejscowości. Spowoduje to, że nastąpi

- naturalna ciągłość aktywności pomimo nieuniknionej migracji młodzieży z mniejszych ośrodków do dużych miast, co wydaje się być nieuchronnym procesem w obecnych czasach.
2. Poza opiekunem z ramienia Rady Miasta/Gminy do Młodzieżowej Rady Miasta powinien być przydzielony również nauczyciel, który będzie wspierał działalność Rady i współpracował z opiekunem samorządowcem. Będzie to wpływać zarówno na bezpieczeństwo młodzieży, jak podczas innych pozaszkolnych aktywności, gdzie nauczyciel również jest obecny, ale także na aspekt wychowawczy, który jest nie mniej ważny od obywatelskiego. Nauczyciel zajmujący się opieką nad Młodzieżową Radą Gminy powinien otrzymywać dodatek z tego tytułu do swojego wynagrodzenia, który pokrywany powinien być z budżetu Rady Gminy. W szkołach podstawowych powinny być realizowane projekty edukacyjne, jak miało to miejsce za czasów funkcjonowania gimnazjów w systemie oświaty. W działaniu związanym z projektem nieodzowna jest samodzielna praca danego ucznia. Wymaga ona aktywności, współdziałania w grupie rówieśniczej, poznania środowiska, w którym mieszka młodzież. Ważnym elementem każdego projektu jest to, że uczeń sam może wybrać temat, który jest związany z jego środowiskiem, w którym mieszka – gmina, powiat czy szerzej województwo. Uczeń przy pomocy nauczyciela formułuje problem, jakim się zajmuje oraz cele. Przy realizacji projektu styka się w bezpośredni sposób z mieszkańcami, a to powoduje nabycie kompetencji społecznych.
  3. Przeprowadzanie symulacji głosowania w szkołach. Istotnym elementem jest wykształcenie w młodym pokoleniu wartości jaką jest akt głosowania, kiedy nabeździe się czynne prawo wyborcze. Poprzez organizowanie prawyborów w placówce młodzież interesuje się aktualnymi wydarzeniami społeczno-politycznymi w skali kraju oraz swojej małej ojczyźnie. Warto przy tym organizować debaty przedwyborcze, które mają na celu poznanie programów wyborczych danego ugrupowania oraz poznanie samych kandydatów, ich poglądów, sylwetek, dokonań w przestrzeni zawodowej czy społecznej.
  4. Rada Gminy powinna współpracować ze szkołami w celu zapewnienia przynajmniej jednego miejsca na liście do głosowania w budżecie obywatelskim dla projektu szkolnego. Działanie takie spowoduje, iż młodzież będzie miała większe poczucie tego, że ma wpływ na wydatkowanie publicznych pieniędzy w budżetach miast i gmin. Młodzież w większy sposób zaangażuje się w prace nad pomysłem projektu, który będzie wśród punktów głosowanych w budżecie obywatelskim.

Będzie także aktywnie promować swój projekt w środowisku lokalnym. Stąd też niewątpliwie wzrośnie także ranga Młodzieżowych Rad Miast.

5. W nowym przedmiocie historia i teraźniejszość, który będzie realizowany w szkołach ponadpodstawowych od roku szkolnego 2022/2023 powinny znaleźć się elementy odnoszące się do szeroko pojętych praw człowieka, w tym idei społeczeństwa obywatelskiego. W części poświęconej zagadnieniu: kompetencje społeczne i obywatelskie- rozwijanie postawy społeczeństwa obywatelskiego, rozpoznawanie potrzeb środowiska lokalnego, sposobu ich rozwiązywania poprzez aktywność obywatelską, ideę współdziałania między uczniami, kształtowania dyskusji poprzez wymianę argumentów- przeprowadzenie debaty oksfordzkiej na wybrany temat, posiadanie wiedzy na temat praw przysługujących obywatelowi w demokratycznym państwie prawnym, znajomość współczesnych partii politycznych oraz zasady demokratycznych wyborów, a także zasady funkcjonowania organizacji pozarządowych.